

טוביה גרינג

האזור האינדו-פסיפי קורא לישראל

ישראל חייבת להביט מעבר ליריבות בין סין וארה"ב כדי לתרום באמצעים העומדים לרשותה למאזן כוחות יציב יותר במאה ה-21

ההצהרה הדרמטית על מכירת צוללות גרעיניות במסגרת שותפות הגנה משולשת בין אוסטרליה, בריטניה וארה"ב (AUKUS). בשעה שאמריקה ובעלות בריתה מאששות את מחויבותן ל"אזור אינדו-פסיפי חופשי ופתוח לכול" ול"סדר בינלאומי מבוסס חוק", מעצבי המדיניות הסיניים רואים במושג "אינדו-פסיפי" שם קוד שמאחוריו מזימה אמריקנית "לטוות רשת הולכת ומתהדקת במטרה ללכוד את סין" ולהכשיל את "יוזמת החגורה והדרך". אכן, בנאומו הראשון לפני הקונגרס הציב נשיא ארה"ב ג'ו ביידן את מדינתו ובעלות בריתה בצד אחד, ואילו את סין הציב במחנה היריב. במאבק זה, האזור האינדו-פסיפי מסתמן כזירה העיקרית.

אשליית הבחירה

מדינות כמו יפן, הודו ואוסטרליה זיהו את השינוי במרכז הכובד הגאו-אסטרטגי כבר בתחילת המאה. בהדרגה, בעלות ברית נוספות של ארה"ב ברחבי העולם יישרו קו, וב-16 בספטמבר השנה הצטרף אליהן האיחוד האירופי עם אסטרטגיה אינדו-פסיפית משלו. ישראל, לעומת זאת, שהייתה מהראשונות להשתמש בתפיסה "אסייתית-פסיפית", ועד 2017 מדיניות החוץ שלה נטתה לעבר אסיה "באופן ברור ומכוון מאוד" כלשונו של נתניהו – נחשלת כיום מאחור.

הנאום של מזכיר המדינה האמריקני אנתוני בלינקן בוועידת מזרח אסיה (EAS), בתחילת אוגוסט השנה הדהד את זה של קודמתו בתפקיד הילרי קלינטון לפני עשור. קלינטון הכריזה אז כי וושינגטון מבצעת "איוון מחדש" במדיניות החוץ, במה שנודע לימים כ"הפניית המאמץ" (pivot) לאסיה. בשנים שחלפו, הרעיון האסטרטגי שליווה את הפניית המאמץ השתלב בתפיסות של בניית מערך כוחות שיקיף את כל המרחב בין האוקיינוס השקט (הפסיפי בלעז) לאוקיינוס ההודי, הלא הוא "האזור האינדו-פסיפי".

התפיסה ה"אינדו-פסיפית" עשתה את דרכה לחזית מדיניות החוץ והביטחון האמריקנית בעידן טראמפ. אז פורסמו כמה מסמכים אסטרטגיים חשובים בנושא, ואף הוחלף שם הפיקוד הקרבי המאוחד הוותיק ביותר במחלקת ההגנה של ארה"ב, מ"הפיקוד הפסיפי" (PACOM) ל"פיקוד האינדו-פסיפי", האמון כעת על שטח יבשתי וימי של יותר מ-260 מיליון קמ"ר.

ההשתתפות הווירטואלית של בלינקן בכנס היא מופע אחד בסדרה של ביקורים הדדיים בין בכירים בממשל ביידן למקביליהם במדינות האזור האינדו-פסיפי. זאת הגיעה לשיאה ב-24 בספטמבר בוועידת פסגה בווינגטון של מנהיגי ה"רביעייה" (Quad) – ארה"ב, הודו, יפן ואוסטרליה – כשברקע

וקשרים אקדמיים, עסקיים ובין-אישיים פרחו. בינואר 2020 סין עקפה את ארה"ב כמקור היבוא הגדול ביותר של ישראל והייתה לשותפת הסחר השנייה בגודלה בסך הכול. בנק ישראל צופה כי עד שנת 2035 היא תתבסס כשותפת הסחר המובילה של ישראל.

שמירה על יחסים טובים עם ישראל היא גם האינטרס לטווח הארוך של סין. בייג'ין זיהתה את התרומה הפוטנציאלית של ה"סיליקון ואדי" לאסטרטגיית הפיתוח הלאומית שלה ושאפה לרתום את החדשנות הישראלית ליתרון בתחרות על "המהפכה התעשייתית הרביעית". כתוצאה מכך נהפכה החדשנות לאבן היסוד בבניין היחסים הדו-צדדיים. בשנת 2014 שתי הממשלות ייסדו את ועידת החדשנות השנתית ישראל-סין (JCIC), שבה צמרות ההנהגה של שתי המדינות מתכנסות בירושלים ובבייג'ין לסירוגין, ובשנת 2017 שדרגו את היחסים הדיפלומטיים לרמה של "שותפות מקיפה בחדשנות".

ממשל טראמפ הרבה למתוח ביקורת על הקשרים הכלכליים המתהדקים בין המדינות ואף איים לצמצם את שיתוף הפעולה הביטחוני והמודיעיני עם ישראל בשל המעורבות הסינית במגזר ההייטק הישראלי ובתשתיות אסטרטגיות. תחת הנהגתו של ביידן, ארה"ב אף הגבירה את הלחץ על ישראל. אפשר היה להיווכח בזאת בעת ביקורו של ראש סוכנות הביון המרכזית (CIA) ביל ברנס בירושלים בתחילת אוגוסט האחרון; ברנס דאג להעביר את המסר לראשי הממשלה של ישראל באופן אישי. לאור כל זאת, קל להבין מדוע פרשנים בישראל ובארה"ב דוחקים בירושלים שוב ושוב "לשים לב

בעוד בבחירות לנשיאות ארה"ב סין עמדה בלב השיח הפוליטי, בארבע מערכות הבחירות שידעה ישראל בשנתיים האחרונות שמה של סין כלל לא עלה על סדר היום, לא כל שכן האזור האינדונזי-פיליפי. הפער התפיסתי בין ישראל לארה"ב בראייה האסטרטגית של סין בפרט והמרחב האינדונזי-פיליפי בכלל מומחש היטב בדברים שנשא ראש המוסד לשעבר יוסי כהן בחודש מאי האחרון באוניברסיטת בראיילן: "אני לא מבין מה האמריקנים רוצים מסין. אם משהו מבין שיסביר לי. סין לא נגדנו והיא לא אויבת שלנו".

לפני עשור היה לישראל אינטרס ברור לבחור בגרסה משלה ל"פנייה" האמריקנית לאסיה. לאחר המשבר הפיננסי ב-2008, לנוכח התעצמות תנועת החרם של ה-BDS במערב, כמו גם על רקע המחאה החברתית על יוקר המחיה ב-2011 ומערכת היחסים הבעייתית בין ממשל אובמה לראש הממשלה לשעבר בנימין נתניהו, ישראל ראתה הזדמנות לגוון את מדיניות החוץ שלה עם המדינות המתפתחות למען חיזוק חוסנה הכלכלי והדיפלומטי. במקביל לאותם שיקולים מבית ומחוץ, הענקית ממזרח הציגה צמיחה דו ספרתית. לכן, עם שובו של נתניהו מביקור ראשון בבייג'ין בתחילת מאי 2013, העבירה הממשלה החלטה לחיזוק הקשרים הכלכליים בין שתי המדינות.

העבודה הקשה השתלמה. היקף הסחר בין סין וישראל בשנת 2020 עמד על 11.9 מיליארד דולר, עלייה של 45 אחוזים לעומת 2011, ואילו השקעת החוץ הישירה (FDI) וההשקעה הסינית בתשתיות בישראל תפחו לכדי 13 מיליארד דולר. יותר מ-150 אלף תיירים סינים פקדו את ישראל ב-2019,

הביניים נחות עליהן במטרה למנוע ממי מהצדדים "לנצח", מחשש לערעור חריף של מאזן הכוחות. ישראל, לעומת זאת, היא שותף מבוקש בעיניהן.

כמדינת לאום יהודית ודמוקרטית, בעלת מעמד ייחודי בעולמות החימוש המתקדם, ההייטק והסייבר, אשר נתונה בסכנה קיומית במשך רוב שנותיה ויושבת במפגש בין שלוש יבשות ושני ימים, מדינת ישראל נאלצה לשחק במגרש של הגדולים כבר בשלב מוקדם בהיסטוריה שלה. מעלות אלו לא נעלמו מעיני מדינות האזור האינדו-פסיפי, והן החלו שמות פעמיהן לירושלים לשחר אחר שיתופי פעולה אסטרטגיים.

הפנייה הגלויה ביותר נעשתה באוגוסט השנה, כשר החוץ היפני מוטגי טושימיצו הציג בפני ראש הממשלה נפתלי בנט את רעיון ה"אזור האינדו-פסיפי החופשי והפתוח לכול". אדריכל הרעיון, ראש ממשלת יפן לשעבר שינוזו אבה, רואה בנתיבי הים המחברים את יפן למזרח התיכון עורקים אסטרטגיים, מכיוון שדרכם עוברים 90 אחוזים מהנפט הגולמי שטוקיו מייבאת, כמו גם חלק הארי של הסחר העולמי. במזרח התיכון של אחרי הסכמי אברהם, יפן רואה בישראל עמוד תווך יציב עוד יותר לשמירה על האיזון מול שחקניות כמו איראן, רוסיה וטורקיה המערערות אותו.

גם בעבר, מדינות אסיה מסין ועד סינגפור היו להוטות ללמוד ממיומנותה הצבאית של ישראל ולרכוש ממנה כלי נשק וטכנולוגיות צבאיות, גם כאשר סירבו לכונן עימה יחסים דיפלומטיים. במהלך העשור האחרון, שיתוף הפעולה הצבאי-ביטחוני ממשיך לסלול את הדרך מישראל לדרום-מזרח אסיה, ובמיוחד

יותר למאבק הכוחות המחרף בין שתי המעצמות ו"לבחור צד".

מעצמה אינדו-פסיפית חדשה?

אך זוהי "האשליה הבינארית" שהדיפלומט הסינגפורי בילהארי קאוסיקאן הזהיר מפניה; אותו מרוץ סוסים דטרמיניסטי לעיצוב פניה של המאה ה-21. המנכ"ל לשעבר של משרד החוץ הסינגפורי (שארצו הקטנה מנהלת באופן מתמיד תמרון מורכב, לצד שותפותיה באיגוד מדינות דרום-מזרח אסיה, ASEAN) מצביע על כך שמסגרת פשטנית זו של "בחירה" מסווה תחתייה עתיד מורכב הרבה יותר באזור האינדו-פסיפי. את העתיד הזה, לדבריו, יקבעו לא וושינגטון ולא בייג'ין. תקבע אותו הדרך שבה יבחרו ללכת "מדינות התווך", מעצמות גדולות ובינוניות ומדינות קטנות יותר. דפוסי ההתאגדות והפעולה שלהן הם שישפיעו באופן מכריע על מאזן הכוחות.

לנוכח עלייתה של סין והירידה היחסית בדומיננטיות של אמריקה במערכת הבינלאומית שלאחר המלחמה הקרה, מדינות התווך באזור האינדו-פסיפי חשות מאוימות וחלשות יותר במונחים יחסיים לתוקפנות הסינית. מטוקיו ועד דלהי ומקנברה ועד ג'קרטה הן תרות אחר שותפים חדשים למסגרות בינלאומיות שיעניקו להן את הכוח להשפיע על עיצוב המרחב.

לא כל מדינות האוקיינוס ההודי והשקט רוצות לכלול באותן מסגרות את ארה"ב; זאת, בשל מדיניות משחק סכום-האפס והפרוטקציוניזם שלה. יתרה מכך, אין הן רוצות לשלול את הצטרפותה של סין על הסף. במשחק הורדת הידיים המאפיין כיום את יחסי סין-ארה"ב, כפותיהם של שחקני

קריאתו הגיעה עד לקצה השני של אסיה. בשבוע שלאחר הכנס, שרת הדיגיטל של טייוואן, אודרי טאנג, ושר החוץ שלה, ג'וזף וו, פרסמו במפתיע מאמר בג'רוזלם פוסט הקורא לעזרתה ישראל. האי הדמוקרטי, שבייג'ין טוענת לבעלות עליו, נתון למתקפת סייבר מתמדת, עם כ-30 מיליון ניסיונות פריצה בחודש, כשמחצית מתוכם ניתן לייחס לסין העממית. המאמר התפרסם בדיוק בזמן שקואליציה חסרת תקדים של מדינות וארגונים בהנהגת ארה"ב הצביעה בברור על המשרד הסיני לביטחון לאומי (MSS) כאחראי על מתקפת הסייבר המסיבית על מיקרוסופט בתחילת השנה. בד בבד, חברות אבטחה פרטיות ייחסו לסין מבצעי סייבר רחבי היקף בדרום מזרח אסיה ובמזרח התיכון, כולל בישראל, ובאוקטובר דווח כי האקרים סינים עומדים מאחורי מתקפת הכופרה על המרכז הרפואי הלל יפה.

בתחומי הביטחון והסייבר, המודיעין והטכנולוגיה, המדינות הבינוניות באזור האינדו-פסיפי רואות אפוא בישראל מכפיל כוח נגד ההתנהגות הברייונית של סין – וחלופה לדחפים הלעומתיים של ארה"ב.

מגמה זו ניכרת היטב ביחסי ישראל-אוסטרליה. מאז 2015 מארחות המדינות את "דיאלוג באר-שבע" (על שם חלקה המכריע של אוגדת הפרשים האוסטרלית בקרב באר שבע במלחמת העולם הראשונה). מפגש הפסגה השנתי מאגד מעצבי מדיניות ומובילי דעת קהל משתי המדינות במטרה לקדם שיתופי פעולה במגוון תחומים אסטרטגיים. כמופע האחרון, "האתגר הסיני" עמד בראש סדר היום, אך שני הצדדים מתחו ביקורת גם על המדיניות הפרוטקציוניסטית של ארה"ב ועל התרופפות מחויבותה במזרח התיכון.

לווייטנאם. בעתיד ישראל צפויה להישאר מוקד עלייה לרגל לכל מאן דבעי חימוש מתקדם, טכנולוגיות צבאיות והכשרה בדרגים בכירים.

בראש ובראשונה אמורים הדברים בהודו, המדינה ששמה הוא מחצית משמו של האזור האינדו-פסיפי. בין 2016 ל-2020, ישראל הייתה יצואנית הנשק השמינית בגודלה בעולם, והודו הייתה אחראית ל-43 אחוזים מסך המכירות שלה. המדינות שדרגו את יחסיהן לרמה של שותפות אסטרטגית ביולי 2017, כאשר נרנדרה מודי ערך את הביקור הראשון של ראש ממשלה הודי מכהן בישראל. באותה עת התרחש העימות בגבול הודו-סין-בוטאן על רכס ההימלאיה, אשר הדגיש עוד יותר את אחדות הגורל בין דלהי לירושלים, הניצבות שתיהן נגד שחקנים עוינים מעבר לגבולותיהן, ומתמודדות שתיהן עם איום מצד האסלאם הקיצוני.

דוח של המכון הבינלאומי ללימודים אסטרטגיים (IISS) הגדיר את ישראל כאחת משתי בעלות הברית המובילות של "ברית חמש העיניים" (מערך ביון משותף בין ארה"ב, קנדה, בריטניה, אוסטרליה וניו זילנד), שאינה נופלת ביכולותיה ממעצמות סייבר כמו סין, רוסיה ובריטניה. בכנס שבוע הסייבר הלאומי ביולי, ראש הממשלה נפתלי בנט, בעברו יזם מתחום אבטחת המידע, חשף יוזמה ישראלית בינלאומית בשם "מגן סייברנט גלובלי" שתהווה סוכנות בינלאומית למלחמה בתקיפות סייבר, והזמין מדינות שותפות לדרך להצטרף לישראל ו-12 המדינות שכבר חברות בה. "אם תנסו להילחם לבד", נימק בנט, "אתם הולכים להפסיד".

רואים את ההבדל

מבחינה טקטית, ישראל ממשיכה לנהוג במדיניות חוץ פרואקטיבית ומכילה כלפי האזור שהיא עדיין מכנה "אסיה-פסיפיק". אולם מבחינה אסטרטגית, ירושלים אינה פעילה דיה. הנטייה הטבעית של ישראל להתמקד בענייני פנים ובאתגרים אזוריים, לתכנן ברמה הטקטית או האופרטיבית ולנהל מדיניות חוץ דו-צדדית (לא רב-צדדית) מציבה אותה בנקודת פתיחה נחותה בהשוואה לשחקנים גדולים ואסטרטגיים יותר.

חשוב להדגיש כי סין אינה נתפסת כמתחרה אסטרטגית או כאיום על ישראל; אדרבה, שני הצדדים הביעו רצון לחיזוק היחסים ביניהם. באופן דומה, מבחינת ישראל מעולם לא הייתה שאלה של בחירה בין ארצות הברית לסין. המחויבות האסטרטגית של ישראל לשותפה האסטרטגית החשובה ביותר שלה קיבלה ביטוי בתחילת המאה, כשנאלצה לבטל עסקאות נשק גדולות עם בייג'ין בהוראת וושינגטון. סין מצידה הצהירה חד-משמעית שהיא מכירה ב"קשרים המיוחדים של ישראל עם מדינות מסוימות".

ובכל זאת, סין לא נרתעה מלכפות את רצונה על חברות ישראליות, להתערב בענייניה הפנימיים של ישראל, לפגוע בחופש הביטוי של אזרחיה ולנצל את מעמדה בארגונים בינלאומיים כדי להתנגח בארה"ב דרך ישראל, ובדרך לקבל "נקודות זכות" אצל המדינות המוסלמיות. ייצוא הנשק של סין, גלגל ההצלה הכלכלי והדיפלומטי שהיא סיפקה לאיראן תחת הסנקציות, ויוזמות שלום וביטחון אלטרנטיביות הן רק דוגמאות בודדות לאופן שבו היא יכולה לערער את

היציבות במזרח התיכון בזמן שהיא שומרת לכאורה על "יחסי ידידות עם כל המדינות".

אומנם צה"ל אינו הצבא האפגני, והסקת מסקנות מהנסיגה המחפירה של ארה"ב מקאבול לגבי מחויבותה לביטחון ישראל – או ביטחונה של טייוואן לצורך העניין – היא מוגזמת מאוד. ובכל זאת, הדבר מדגיש את הצורך של בעלות בריתה של ארה"ב לחזק את תפיסת הביטחון ויכולת ההרתעה שלהן כדי להבטיח את עצמאותן האסטרטגית ואת ריבונותן.

אתגרים אלה אינם ייחודיים לישראל. מכיוון שסין רואה במערכת הבריתות האמריקנית איום על האינטרסים שלה, היא מנצלת כל סדק ושסע כדי להפריד ולמשול. מדינות התווך חייבות לגשר על הפער ולשלב ידיים במסגרות חדשות כדי למנף את כוחן המשותף. ב-15 בספטמבר ישראל ושותפותיה החדשות ממדינות ערב ציינו שנה להסכמי-אברהם, המאפשרים לישראל הזדמנות חסרת תקדים להשתלב במסגרות כאלה. קואליציות שלא עלו על הדעת בעבר כמו מסדרון Arab-Med בין הודו ליוון (מסדרון תחבורתי-מסחרי שיחליף נתיבי סחר ישנים), ברית "אינדו-אברהמית", או שותפות ביטחונית בין ישראל, אוסטרליה ואיחוד האמירויות – כבר קורמות עור וגידים.

ברמה הרעיונית, ישראל זקוקה לשבור את הפרדיגמה של "אסיה והפסיפיק" ולהמירה בשיבה במושגי האינדו-פסיפיק. כמדינה ימית, עליה ללכת בעקבות תריסר בעלות ברית אחרות של ארה"ב ולשקוד על פרסום אסטרטגיה ביטחונית ימית למאה ה-21, שתיתן מענה מערכתית גם לאתגר של מאזן הכוחות במרחב האינדו-פסיפי, לעליית

את יתרונותיה היחסיים ולהוביל מסגרות כוללניות שמעצימות את חבריה.

לבסוף, אם במהלך העשור האחרון ישראל ביקשה לגוון את תלותה הכלכלית והדיפלומטית בארה"ב ובאירופה באמצעות ביסוס קשרים עם המדינות המתפתחות במזרח ודרום אמריקה, עליה כעת לעשות צעד נוסף ולחזק את שיתוף הפעולה שלה עם יפן, קוריאה, טייוואן ומדינות ASEAN, במיוחד על ידי נורמליזציה עם אינדונזיה. בשנים האחרונות הדמוקרטיה המוסלמית מיצבה את עצמה מחדש כמובילה אזורית בקרב מדינות דרום-מזרח אסיה, וכעת צופים כי עד 2050 תהפוך לכלכלה הרביעית בגודלה בעולם. גם אם ג'קרטה עוד לא בשלה להכרה רשמית בישראל, אפשר להמשיך ולבסס את הקשרים באמצעות בעלות בריתה באוקיינוס השקט, במיוחד אוסטרליה, ואפיקי הקשר הבלתי-רשמיים הקיימים זה מכבר.

של סין (וקשריה המתהדקים עם איראן) ולנסיגתה של ארה"ב מהמזרח התיכון. מענה זה צריך לבוא לידי ביטוי בתוכניות העבודה הממשלתיות ויעדי המשרדים, בתקציב, בתקנים, בבסיס הידע והמודיעין, בדיפלומטיה ובביטחון.

ברמה המעשית, מוקדם מדי לישראל להצטרף במוצהר לרביעייה (הכוללת את ארה"ב, יפן, אוסטרליה והודו), ל-AUKUS (השותפות בין ארה"ב, בריטניה ואוסטרליה) או לברית חמש העיניים, משום שהן נתפסות לעומתיות מדי כלפי סין. ובכל זאת, יש מקום לשתף פעולה דה-פקטו עם קבוצות אלו ביוזמות נושאות ממוקדות, כגון ההסכם המתהווה עתה בין מדינות הרביעייה לאבטחת קווי אספקה של מוליכים למחצה, או בהיבטי הסייבר, המחשוב הקוונטי והבינה מלאכותית של AUKUS. יוזמת "מגן סייברנט גלובלי" של בנט מדגימה כיצד ישראל יכולה למנף

טוביה גרינג הוא עמית מחקר במכון ירושלים לאסטרטגיה ולביטחון (JISS) ועמית קראוטהמר מבית קרן תקווה. המאמר משקף את עמדת המחבר בלבד.